

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ ○

# پنجابی زبان تے ادب

(پنجابی اختیاری)

نوویں دسویں جماعت لئی



پنجاب کریم کولم اینڈ ٹیکسٹ بک بورڈ، لاہور

جملہ حقوق بحق پنجاب کریکولم اینڈ ٹیکسٹ بک بورڈ، لاہور محفوظ ہیں۔ تیار کردہ پنجاب کریکولم اینڈ ٹیکسٹ بک بورڈ، لاہور  
اس کتاب کا کوئی حصہ نقل یا ترجمہ نہیں کیا سکتا اور نہ ہی اسے ٹیپ، گائیڈ، کس، خلاصہ جات، نوٹس یا امدادی کتب کی تیاری میں استعمال کیا جاسکتا  
ہے۔ اس کتاب کا مسودہ شعبہ نصاب و فاتی وزارت تعلیم حکومت پاکستان اسلام آباد کی زیر نگرانی تیار ہوا۔  
بموجب مراسلہ: F-8-2/98-UR مورخہ 5 اپریل 1999ء۔

## فہرست

| نمبر شمار | عنوان صلی اللہ                                 | مصنف                 | صفحہ نمبر |
|-----------|------------------------------------------------|----------------------|-----------|
|           |                                                | (حصہ نثر)            |           |
| 1         | ذات نبی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی رحمت جھڑیاں | قدر آفاقی            | 2         |
| 2         | لمیاں اڈیکا                                    | فرخندہ لودھی         | 5         |
| 3         | قائد اعظمؒ بارے کجھ یادگار واقعے               | حمید اُلفت ملغانی    | 10        |
| 4         | آسرا                                           | پروین ملک            | 12        |
| 5         | حضرت نوشہ گنج بخشؒ                             | ڈاکٹر عصمت اللہ زاہد | 15        |
| 6         | ہُن کوئی دیوانہیں بلدا                         | کہکشاں ملک           | 17        |
| 7         | غازی علم الدین شہیدؒ                           | ممتاز بلوچ           | 19        |
| 8         | واپسی                                          | حسین شاد             | 22        |
| 9         | ساڈاوسیہ - ساڈا ورثہ                           | راجا رسالو           | 27        |
| 10        | قصہ اک طوطے دا                                 | ڈاکٹر سید اختر جعفری | 30        |
| 11        | ٹھیڈا                                          | مسرت کلانچوی         | 33        |
| 12        | ساڈا ماحول                                     | غلام دستگیر ربانی    | 39        |
| 13        | ہمت کرے انسان تے۔۔۔                            | تاج محمد             | 41        |

## (حصہ نظم)

|   |                           |                      |    |
|---|---------------------------|----------------------|----|
| 1 | حمد                       | ڈاکٹر فقیر محمد فقیر | 45 |
| 2 | نعت                       | حفیظہ تائب           | 47 |
| 3 | کافی                      | شاہ حسینؒ            | 48 |
| 4 | ابیات باہو                | سلطان باہو           | 49 |
| 5 | کرکتن ول دھیان کڑے (کافی) | سید بلھے شاہؒ        | 50 |
| 6 | غفلت نامہ                 | شاہ مراد خانپوری     | 52 |
| 7 | کلام وارث شاہؒ            | سید وارث شاہؒ        | 53 |

|    |                          |                               |    |
|----|--------------------------|-------------------------------|----|
| 54 | ہاشم شاہ                 | دوہڑے                         | 8  |
| 56 | خواجہ غلام فرید          | استغفار (کافی)                | 9  |
| 57 | مولوی غلام رسول عالمپوری | حضرت یوسف علیہ السلام دا خواب | 10 |
| 58 | مولا بخش کشتہ            | غزل                           | 11 |
| 59 | پیر فضل گجراتی           | غزل                           | 12 |
| 60 | حکیم شیر محمد ناصر       | غزل                           | 13 |
| 61 | عبید ابوذری              | عید                           | 14 |
| 63 | شریف گنجابھی             | غزل                           | 15 |
| 64 | احمد ظفر                 | امن                           | 16 |
| 66 | احمد رراہی               | میں خیراں منگاں دیں دیاں      | 17 |
| 67 | ڈاکٹر رشید انور          | شہید دی ماں                   | 18 |
| 69 | عارف عبدالمبین           | غزل                           | 19 |
| 70 | منیر نیازی               | غزل                           | 20 |
| 71 | رؤف شیخ                  | دلیں پیار                     | 21 |
| 73 | سلیم کاشر                | اک طالب علم دی دُعا           | 22 |
| 74 | نادر جاجوی               | وطن آہنا رہے سلامت            | 23 |
| 75 | انور مسعود               | کبھڑے پاتے جاواں              | 24 |
| 77 | غلام رسول شوق            | سکھ سُنہیڑا                   | 25 |
| 79 | اقبال سوکڑی              | غزل                           | 26 |
| 80 | ڈاکٹر شہباز ملک          | زراعتی گیت                    | 27 |
| 82 | اکرام مجید               | غزل                           | 28 |
| 83 | ڈاکٹر محمد یونس احقر     | غزل                           | 29 |
| 84 | ڈاکٹر انعام الحق جاوید   | بکرا منڈی                     | 30 |
| 86 |                          | فرہنگ                         |    |

مؤلف: ☆ ڈاکٹر سید اختر جعفری ☆ ڈاکٹر سید اختر حسین اختر (مرحوم) ☆ ڈاکٹر ناہید شاہد (مرحوم)

ایڈیٹر: ☆ نائلہ صدف ☆ نگران طباعت: ☆ محمد اشرف رانا

ناشر: مطبع:

|             |        |       |             |      |
|-------------|--------|-------|-------------|------|
| تاریخ اشاعت | ایڈیشن | طباعت | تعداد اشاعت | قیمت |
|-------------|--------|-------|-------------|------|

حصہ ش

## ذات نبی دی رحمت جھڑیاں

اللہ تعالیٰ نے حضرت محمد مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نوں قرآن حکیم وچ ”رَحْمَةً لِّلْعَالَمِیْنَ“ آکھ کے وڈیا اے۔ یعنی آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی ذات سارے جہاناں لئی اللہ دی رحمت دا وسیلہ اے۔ حضور اکرمؐ نے اللہ پاک دا پیغام تے قرآن حکیم دا اک اک لفظ لوکاں تک پہنچایا اے۔ قرآن پاک دی عملی تفسیر اپنے عمل راہیں پیش فرمائی تے اپنی اُمت نوں اسلامی اصولاں اُتے چلن دا سوہنا درس دتا۔ اسلام ہر انسان دی قدم قدم تے رہنمائی کردا اے۔ حضور اکرم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے حیاتی دے ہر شعبے وچ اپنی اُمت نوں اپنے عملی نمونے راہیں اسلامی اصول سکھائے تے اخلاقی لحاظ ناں اپنے صحابیاں دی بوہت سوہنی تربیت فرمائی۔ آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دا اخلاقی تے عملی نمونہ بوہت اچھا سی جس دی وڈیائی قرآن کریم وچ وی بیان ہوئی اے۔ آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے اپنے آخری حج دے خطبے راہیں، پہلاں توں چالو، غلط رسماں رواجاں نوں ختم کرن دا اعلان فرمایا۔ آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی عملی تعلیم دے کجھ نمونے انج نیں :-

### مساوات محمدی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم

ہجرت توں بعد 8- ربیع الاول 13 نبویؐ، پیر والے دن، حضور اکرم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اپنے کجھ جاں نثاراں نال قبا دے مقام تے اپڑے۔ جیہڑا مدینہ منورہ توں تن (3) میل دُوراے۔ استھ آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ہوراں چودھاں (14) دن قیام فرمایا تے صحابہ کرامؓ دی صلاح نال مسجد قبا بنوائی۔ مسجد دی تعمیر ویلے آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ہوراں مساوات محمدیؐ دا عملی نمونہ پیش کیتا تے صحابیاں نال رُل کے مزدوراں ہار اٹاں گا راڈھوندے رہے تے مدینہ منورہ پہنچ کے جدوں مسجد نبویؐ دی تعمیر دا ویلا آیا تاں اوہدی اُساری لئی وی آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ہوراں مزدوراں والے کپڑے پائے ہوئے سن تے آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم مسجد نبویؐ دی اُساری وچ حصہ لین والے صحابہ کرام رضی اللہ تعالیٰ عنہم دے حق وچ ایہہ دُعا فرما رہے سن:

”یا اللہ! صلی زندگی تاں بس آخرت دی زندگی اے۔“

”یا اللہ! انصار تے مہاجر اں دی بخشش فرما۔“

مساوات محمدیؐ دا اک نظارہ اودوں دیکھن وچ آیا جدوں موتہ دی جنگ واسطے جمادی الاول 8ھ وچ حضور اکرم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے تن ہزار صحابہ رضی اللہ تعالیٰ عنہم دا لشکر موتہ دے حاکم شرجیل بن عمرو غسانی نوں سزا دین لئی بھیجیا جیہنے آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دا خط لے جان والے اسلامی قاصد حضرت حارثہ بن عمیر اُزدی رضی اللہ تعالیٰ عنہ نوں شہید کر دتا سی۔ تن ہزار صحابہ رضی اللہ تعالیٰ عنہم دا ایہہ لشکر تھیار لا کے تیار ہو گیا۔ تاں حضور اکرم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے ایس دی سالاری حضرت زید رضی اللہ تعالیٰ عنہ بن حارثہ نوں عطا کیتی تے فرمایا کہ جیکر حضرت زید رضی اللہ تعالیٰ عنہ شہید ہو جان تاں جھنڈا حضرت جعفر رضی اللہ تعالیٰ عنہ بن ابی طالب نوں تھادینا۔ جے اوہ وی شہید ہو جان تاں فیر تھادے سردار حضرت عبداللہ بن رواحہ رضی اللہ تعالیٰ عنہ ہون گے تے اوہناں دی شہادت چکھوں جس نوں وی مرضی اپنا سالار بنا لیا جے۔ ایس لشکر دے سالار حضرت زید رضی اللہ تعالیٰ عنہ بن حارثہ کسے زمانے آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے غلام رہ چکے سن۔ لوک حیران سن کہ اک غلام نوں لشکر دا سالار

کیوں بنایا گیا اے جد کہ حضرت جعفر بن ابی طالب رضی اللہ تعالیٰ عنہ نے حضرت عبداللہ بن رواحہ رضی اللہ تعالیٰ عنہ ورگے صحابہ رضی اللہ تعالیٰ عنہم وی ایس کم لئی موجود سن۔ ایہہ چرچے ہوندے رہے پر حضور اکرم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دا حکم اسلامی مساوات، عدل تے انصاف دا اُچھاتے سچا نمونہ سی۔ ایسے طراں دے مخالفانہ چرچے اکواری او دوں ساہنے آئے۔ جدوں آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ہوراں اپنی زندگی دا آخری لشکر حضرت اُسامہ بن زید رضی اللہ تعالیٰ عنہ بن حارثہ دی سالاری وچ بھیجن دا حکم دتا جس وچ سارے مہاجر اُنوں وی شامل ہون دا حکم ملیا سی۔ آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نوں پتہ لگا تاں آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ہوراں منبر تے کھلو کے خطاب کیتا تے فرمایا:

”گجھ لوکاں نے زید بن حارثہ (رضی اللہ تعالیٰ عنہ) دی سالاری بارے وی شکایت کیتی سی۔ رب دی سونہ! اُسامہ (رضی اللہ تعالیٰ عنہ) امارت تے سالاری دے مستحق نیں تے اوہ تہاڈے نیکاں وچ گئے جان دے نیں۔“ ایہہ خطبہ ارشاد فرما کے آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اپنے گھر تشریف لے گئے۔ انج آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ہوراں اسلامی مساوات، عدل، انصاف تے حق داری دے ستھرے نمونے پیش فرمائے۔

### ایثار بھائی چارا

قرآن حکیم وچ مسلماناں نوں ”بھائی بھائی“ آکھیا گیا اے۔ جیہڑے لوک اللہ دے رستے وچ اپنے گھر بار چھڈ کے مدینہ منورہ آ پڑے سن اوہ سب مہاجر اکھوائے تے اوہ مسلمان جیہڑے پہلے توں مدینہ دے وسنیک سن انصار اکھوائے۔ سارے انصار رضی اللہ تعالیٰ عنہم بھانویں مالدار نہیں سن سگوں بھیتاں دا زرا گزرا ای ہوندا سی۔ پر حضور اکرم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی تربیت، رحمت، تے برکت نال ایہہ سارے صحابہ رضی اللہ تعالیٰ عنہم دل دے بڑے سخی، اسلام دے سچے عاشق تے اپنے مسلمان تے مہاجر بھرانواں لئی مال تے جان پیش کرن والے سن جدوں کوئی مہاجر بھرتواراں تے تیراں توں بچ کے، بھٹکھتا مسدینے شریف مسجد اتاں ہر انصاری وی ایہو سدھر ہوندى کہ آؤن والا مہاجر بھرا ادھ دے کول ای ڈیرا لاوے۔ ایتھوں تیک کہ منگ کرن والیاں وچکار کئی واری قُرعہ پا کے فیصلہ کرنا پیندا۔ جیہڑے حق وچ فیصلہ ہو جاندا اوہ چائیں چائیں اپنے مہاجر بھرا نوں گھر لے جاندا۔ تے اپنے مکان، سامان، روپیہ پیسہ، بھوئیں پٹھّا۔ گل کیہ جے ہر شے وچو اڈھا حصہ اوہنوں وڈ دیندا۔ تے اوہنوں پروہیاں وانگ رکھدا۔ نالے اپنے چنگے بھاگاں اُتے مان کرداتے رب دا شکر کردا کہ اک دینی بھرا نوں اوہدا بھرا، ساتھی تے حصے دار بنایا گیا اے۔

اوہدر مہاجر اُنوں، بھانویں انصار دا ہر گھر ”پروہن چاری گھر“ سی لیکن ایہہ اک دودن دی گل نہیں سی۔ ایس لئی پکے انتظام دی لوڑ سی۔ بوہتے مہاجر بھانویں بڑے غریب سن، پرہے سن بڑے جی دار تے اوہ ہتھیں کار کر کے کھان دے عادی سن۔ رسول اکرم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ہوراں خیال فرمایا پئی مہاجر اُنوں تے انصار دے وچکار بھائی چارے دا اجیہا رشتہ قائم کیتا جائے جیہڑا سکیاں توں وی ودھ ہووے۔ آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ہوراں انصار رضی اللہ تعالیٰ عنہم نوں حضرت انس بن مالک رضی اللہ تعالیٰ عنہ دے گھر اکٹھے ہون لئی فرمایا۔ مہاجر پنتالی (45) سن۔ آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے انصار رضی اللہ تعالیٰ عنہم نوں فرمایا۔ ”ایہہ تہاڈے بھرا نیں۔“

فیر آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اک انصاری تے اک مہاجر نوں وکھرا کر کے فرماندے:

”تسین دونویں بھرا او“ تے انصار رضی اللہ تعالیٰ عنہم نے وی مہاجر بھراواں نوں سچے سچ دے بھرا بنا لیا۔ اوہ مہاجر اُنوں اپنے اپنے گھر لے گئے تے ہر اک نے، ہر اک نوں ادھ دا حصے دار من کے اپنے کول رکھیا۔

